

lm
LUTHERSK MISSION

med håb

Fokus på den kristne skolesag

Rapport; Kristne fri- og efterskoler

En redegørelse til LM's landsstyrelse
v/ Birgitte Kjær, Peter Krak og Peder Toft

Rapport; Kristne fri- og efterskoler

Udgivet af Luthersk Mission, august 2008

Forfattere Birgitte Kjær, Peter Krak og Peder Toft

Design Chr Rahbek Olsen /Amalie Puggaard Poulsen

Tryk Arco Grafisk A/S

Indhold

- 03** Forord
- 05** Introduktion
- 07** I: Baggrunden for LM's interesse for kristne fri- og efterskoler
- 13** II: Grundlaget for kristen skoledrift
- 21** III: Hovedlinjer i kristen skoledrift
- 35** IV: Udfordringer i forlængelse af denne redegørelse
- 37** Forslag til litteratur til videre læsning

Forord

I Luthersk Mission har tanken om højskole, efterskole og friskole altid været nærliggende.

"Det er nu 9de Aar, jeg har begyndt at holde Skole". Sådan skriver Peder Kofoed fra Østermarie, medstifter af Luthersk Mission (LM) og lærer på LM's første friskole. Han skriver i sin dagbog om vanskeligheder og manglende forståelse hos eleverne for evangeliets store sag. Men han skriver samtidig til den 29. november 1871: "Hvor herligt er det at bede til den store rige Gud" - altså for skolearbejdet.

I LM har tanken om højskole, efterskole og friskole altid været nærliggende. Da afkristningen tog til i den danske folkeskole i begyndelsen af 1970'erne, var mange forældre med baggrund i LM meget aktive i oprettelsen af kristne friskoler.

En af de pædagoger, som man ofte lyttede til dengang, var nordmanden Ole Øystese. Han påpegede, at det ikke er nok, hvis skoleeleverne kun har en "nøgen og i bedste fald nogenlunde korrekt kundskab om kristendommen". Kundskaben må hænge sammen med et liv i den kristne menighed. Ellers kan den skade mere end den gavner barnets forhold til den kristne tro.

På den baggrund valgte bevidste kristne forældre at tage sagen i egen hånd, og de etablerede kristne friskoler.

I LM's Landsstyrelse ønsker vi, at også den nuværende forældregeneration må være optaget af:

- at den kristne skole er præget af de samme bibelske værdier, som findes i det kristne hjem.
- at den kristne skole i høj grad er menighedens og missionsforeningens sag.
- at den kristne skole står og falder med, at der også i fremtiden kan rekrutteres kristne lærere og pædagoger.

Med denne pjece ønsker Landsstyrelsen at sætte fokus på den kristne skolesag. Det er vores håb, ønske og bøn, at pjecen må styrke erkendelsen af, at det er vigtigt med kristne fri- og efterskoler. Desuden at den må skabe opmærksomhed omkring det afgørende i, at disse skoler bliver bevaret på bibelsk grund.

Luthersk Missions Landsstyrelse
August 2008

Introduktion

Vi har søgt at beskrive skolernes muligheder og udfordringer, sådan som vi forstår dem.

Det er med taknemmelighed og glæde, at vi som skolefolk og som LM'ere har modtaget LM's landsstyrelses opfordring til at udarbejde en redegørelse om kristne fri- og efterskoler og perspektiverne i forbindelse med et engagement i den kristne skolesag. Vi har søgt at beskrive skolernes muligheder og udfordringer, sådan som vi forstår dem. Gennem årene har vi fået erfaringer fra hverdagen på kristne skoler, vi har drøftet emnerne med skolefolk fra forskellige dele af det kirkelige landskab, vi har lyttet til foredrag og læst bøger - og nu søger vi at sammenfatte og videregive det, vi finder vigtigst. Det er vores håb, at redegørelsen vil give LM'ere øget indsigt i de kristne skolars virke, og at det må virke til kærlighed til, engagement i og forbøn for skolerne. Kan kristne skoler - med eller uden tilknytning til LM og LM'ere - også hente inspiration i papiret, skulle det kun glæde os. Redegørelsen er skrevet i taknemmelighed mod de mange lærere, pædagoger, ledere og andre ansatte på de kristne skoler og deres bestyrelser for, hvad de betyder menneskeligt og åndeligt for mange LM'ere og deres børn, for andre forældre og deres børn - og for evangeliets fremme. Og i taknemmelighed for, hvad LM har betydet for den kristne skolesag i Danmark.

Birgitte Kjær, Peter Krak og Peder Toft
April 2008

I: Baggrunden for LM's interesse for kristne fri- og efterskoler

LM har *ét* formål: "Foreningens formål er at virke for evangeliets fremme gennem en samlet og ordnet anvendelse af de kræfter og gaver, som Gud giver."

Men på kristne skoler går det meste af tiden med, at eleverne lærer om brøkgregning, sprog, elektricitet, økologi, litteratur og 2. verdenskrig, og forhåbentligt lærer de også at behandle deres kammerater og skolesager godt. Og så går en væsentlig mindre del af tiden med kristendomskundskab og forkyndelse. En kristen skole har nemlig *to* formål: At udruste til livet i denne verden og at udruste til livet med Gud.

Udgangspunktet for de kristne skoler skal derfor findes et andet sted end i LM's formålsparagraf: Hos børnene og deres forældre.

En del mennesker, der er engageret i LM, har børn og ønsker at give børnene det bedste. Børnene har behov for en opvækst, hvor de rustes til livet i hele dets fylde. Det handler om en bred udrustning til at tage del i livet i familie, nærmiljø, arbejdsliv og generelt til medborgerskab i et demokratisk samfund, og det handler om at få lov at kende Gud og leve med ham gennem nådemidlerne og i tjeneste for ham.

Hvordan kan børnene få en sådan opvækst? Først og fremmest er det forældrenes ansvar at sørge for deres børn. Det er deres opgave at ruste børnene til livet i denne verden og til livet med Gud. Men forældrene har normalt brug for samarbejdspartnere: skole og menighed. Vores samfund tilbyder en offentlig skole på et sekulært og pluralistisk grundlag. De lokale skoler, lærere og klasser vil være vidt forskellige. Her kan forældrene

Barnets opvækst; Det er hjemmets ansvar, at det menneskelige og det kristelige ikke rodes sammen, men at det heller ikke falder fra hinanden.

få støtte til en stor del af udrustningen til livet i denne verden. I nogle tilfælde vil det dog samtidig give børnene en dybere prægning af andre livsopfattelser og holdninger, end de kan håndtere på en god måde. Den kristne menighed i kirke, missionsforening og andre organisationer tilbyder forkyndelse og kristen oplæring for børn i alle aldre. Her kan forældrene få støtte til børnenes kristne oplæring - primært til livet med Gud. I nogle tilfælde vil børnene dog opfatte dette som en afsondret niche i deres liv uden forbindelse til livet i øvrigt. Og menighedernes kristendomsoplæring har langt fra nået det omfang, den havde, dengang skolerne gav to ugentlige timers kristendomsundervisning som dåbsoplæring.

Det er det kristne hjemms ansvar at sørge for barnets samlede opvækst, sådan at det rustes til livet i denne verden og til livet med Gud. Og det er hjemmets ansvar, at det menneskelige og det kristelige i barnets liv ikke rodes sammen, men at det heller ikke falder fra hinanden. Nogle forældre påtager sig mere alene at være den koordinerende instans for barnet, hvor det menneskelige og det kristelige mødes. Andre ønsker at samarbejde med en kristen friskole og/eller efterskole, hvor det almene og det kristelige spiller sammen ligesom i det kristne hjem: Det almene springer ud af en kristen livsforståelse og en kristen etik; kristendomsundervisningen gives som dåbsoplæring og i tillid til Guds ord, og man samles dagligt om livets centrum: Gud.

Hvem har ansvaret for at rejse og drive frie skoler? Det har først og fremmest forældrene! Det ligger både i vores syn på opdragermandatet og i vores lovgivning. Før i tiden så staten det som sin opgave at drive kristne skoler, for da levede vi i et mere homogent kristent samfund, hvor man kunne forvente, at en stor del af forældrene ønskede en sådan skole. Det svarer til Luthers opfordring til de tyske rådsherrer om at rejse og drive kristne skoler. Den kristne skoletanke gik lidt efter lidt i opløsning indefra, efterhånden som større dele af lærerstanden og forældrene ikke kunne identificere sig med kristendommen. I 1975 blev også de formelle bånd mellem folkeskolen og folkekirken brudt. Kristne forældre må igen tage større ansvar for børnenes opvækst. Mange kristne forældre har et netværk i de kristne organisationer. Derfor har det helt naturligt været i organisationernes sammenhæng, herunder i LM, at tanken om kristne friskoler og efterskoler har været født. I dag findes en række fri- og efterskoler med formelle eller uformelle relationer til LM og LM'ere.

.....

Ivar Asheim skriver i sin redegørelse for den kristne skoletanke op gennem kirkens historie: "Den 'kristne skole' er en praktisk løsning af bestemte aktuelle undervisnings- og opdragelsesopgaver, den er ingen kirkelig nødvendighed" (Orientering i religionspedagogikken, Oslo 1970 s. 144).

Mange LM'ere engagerer sig i folkeskolen som forældre, lærere, skolebestyrelsesmedlemmer eller politikere. Her kan de arbejde for at fremme sunde menneskelige og kulturelle værdier baseret på et kristent livs- og menneskesyn og for at fremme en saglig undervisning i kristendommen som en væsentlig kulturfaktor. Hvilke udfordringer et sådant skoleengagement giver, ligger uden for denne redegørelses område. Men dele af redegørelsen vil også kunne virke til inspiration for arbejdet i folkeskolen.

Skolernes lovgivningsmæssige baggrund

Vi har i Danmark ikke skolepligt, men undervisningspligt i respekt for forældremandatet. Forældrene har ret til at vælge barnets undervisning i overensstemmelse med deres livssyn. De kan undervise barnet selv, gå sammen med andre forældre om en ordning, vælge en eksisterende offentlig eller fri skole, eller rejse og drive en skole, som svarer til deres ønsker for barnets undervisning. Disse rettigheder er grundlovssikrede. Der står i grundlovens § 76:

"Alle børn i den undervisningspligtige alder har ret til fri undervisning i folkeskolen. Forældre eller værger, der selv sørger for, at børnene får en undervisning, der kan stå mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen, er ikke pligtige at lade børnene undervise i folkeskolen."

Det er derfor fortsat muligt at rejse og drive kristne fri- og efterskoler efter gældende regler for nye skoler. Staten regulerer det frie skoleområde gennem lovgivning.

I friskoleloven fra 2006 står der:

§ 1. Friskoler og private grundskoler (frie grundskoler) kan inden for rammerne af denne lov og lovgivningen i øvrigt give undervisning, der stemmer med skolernes egen overbevisning, og tilrettelægge undervisningen i overensstemmelse med denne overbevisning. Skolerne afgør inden for de samme rammer frit, hvilke elever de vil have på skolerne.

|||

.....

Stk. 2. Frie grundskoler giver undervisning inden for 1.-9. klassetrin, som står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen. (...) Skolerne skal efter deres formål og i hele deres virke forberede eleverne til at leve i et samfund som det danske med frihed og folkestyre samt udvikle og styrke elevernes kendskab til og respekt for grundlæggende friheds- og menneskerettigheder, herunder ligestilling mellem kønnene. Skolerne kan tillige omfatte 1-årig undervisning på 10. klassetrin og 1-årige børnehaveklasser.

I efterskoleloven fra 2006 står der:

§ 1. Loven omfatter folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler), der tilbyder undervisning og samvær på kurser, hvis hovedsigte er livsoplysning, folkelig oplysning og demokratisk dannelse, og som er godkendt af undervisningsministeren til tilskud. Undervisningen skal have en bred almen karakter. Enkelte fag eller faggrupper kan have en fremtrædende plads, men aldrig på bekostning af det almene. Skolernes virksomhed skal tilrettelægges ud fra deres selvvalgte værdigrundlag.

Stk. 3. Efterskoler tilbyder unge elever kurser efter stk. 1 med henblik på elevernes hele menneskelige udvikling og modning samt deres almene opdragelse og uddannelse.

Lovene søger således at opnå en balance mellem skolernes idémæssige frihed og en fælles ramme for undervisning og opdragelse i et frit og demokratisk land. Denne balance er de seneste år skubbet i retning af større vægt på de fælles rammer for skolerne. Det har udmøntet sig i flere og mere detaljerede krav især til friskolerne og større kontrol af dem. En anden balance, som lovgivningen søger at finde, er balancen mellem forældrenes demokratiske rettigheder i forhold til deres børns skole og skolens ret til at undervise og udvikle sig på basis af sin overbevisning og sit værdigrundlag. Her er balancen de senere år skubbet i retning af større forældreindflydelse gennem valg af forældre til bestyrelsesposter. Nu er det ikke alle forældre, der vælger en skole pga. skolens grundlag, og derfor kan en skole komme i en situation, hvor flertallet af skolens forældre kunne ønske at ændre grundlaget, eller bare ikke kender grundlaget så godt, at de er i stand til at træffe beslutninger, der ligger i forlængelse af grundlaget. Derfor mener vi, at lovgivningen må sikre, at de frie skoler kan have folk i deres bestyrelser, der deler skolens grundlag og er

Om forældrenes indflydelse; Lovgivningen må sikre, at de frie skoler kan have folk i deres bestyrelser, der deler skolens grundlag.

.....

i stand til at lægge det til grund for beslutninger. Alternativet er, at skolen kan blive nødt til at sortere i elevoptaget (hvad loven jo giver mulighed for) for at sikre, at et flertal af forældrene deler skolens grundlag. Det er der ikke tradition for på de kristne skoler, og det opleves også som en fremmed tanke. For fortsat at sikre det åbne elevoptag, mener vi, at lovgivningen må sikre, at skolernes bestyrelser kan sammensættes, så skolen bevares på sit grundlag.

Staten yder et væsentligt økonomisk tilskud til den enkelte skole. Gennem en tilsynsordning skal skolen godtgøre, at den "står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen". Statstilskuddet er udtryk for, at Grundlovens sikring af forældremandatet har et reelt indhold og ikke blot er fine ord uden praktisk betydning - eller kun med betydning for de allerrigeste forældre.

Samarbejdspartnere omkring kristen skoledrift

De kristne skoler har en række samarbejdspartnere omkring sig. På en række skoler er folk fra LM, IM og ELM formelt og/eller reelt engageret i skolens liv, ligesom en række andre grupper fra folke- og frikirkelige sammenhænge kan være det. Således har de kristne skoler et åndeligt bagland.

Foreningen af Kristne Friskoler udgør en væsentlig samarbejdspartner for friskolerne i relation til de statslige skolemyndigheder, og når det gælder inspiration til udmøntningen af den kristne skoletanke i praktisk undervisning og samvær på skolerne. *Kristent Pædagogisk Institut* arbejder på en række forskellige felter med at klargøre relationen mellem kristentro og pædagogik og er dermed med til at afklare grundlaget for skolernes virke og analysere forskellige aspekter i skolernes liv.

II: Grundlaget for kristen skoledrift

.....

Kristendommen har sit udspring i Gud og hans åbenbaring i den historiske person Jesus af Nazaret. Ham lærer vi at kende i Bibelen, som er kristendommens normative basis. Her har Gud åbenbaret sig selv og sin vilje for menneskene. Han har ved sin Ånd virket i Bibelens menneskelige tilblivelse, så vi i menneskeord har en fuldt troværdig åbenbaring. Ikke alt i livet er åbenbaret for os, men dét, Bibelen udtaler sig om, står til troende – tolket i overensstemmelse med dens selvidnesbyrd, genrer og formål.

Bibelen rummer hverken en pædagogisk teori eller en skoleteori, hvorfor kristne skolefolk kan have vidt forskelligt syn på en lang række centrale spørgsmål vedrørende skolens indhold, formål og metoder. Men Bibelen rummer et livs- og menneskesyn, som må danne grundlag for kristne skolers virke, og som til stadighed kan kaste et inspirerende og kritisk lys ind over skolens dagligdag.

Op gennem kristendommens historie er der skabt traditioner for at forstå Bibelen noget forskelligt på helt centrale områder vedrørende frelsen og det kristne livs- og menneskesyn. Dette kommer til udtryk i de forskellige kirkesamfund. Kristendoms-forståelsen har betydning for skolernes undervisning i kristendom og for forkyndelsen ved morgensamlingerne. Men det har også betydning for den generelle skoletænkning. Aktuelt findes der forskelle mellem den katolske, den reformerte og den lutherske teologi, som spiller ind på skoletænkningen. Derfor kan det få betydning, hvordan en kristen skole definerer sit bibelske ståsted konfessionelt.

Guds kamp mod synden; Han har en kortsigtet og en langsigtet strategi, som han benytter på én gang.

.....

Det følgende er udfoldet inden for en luthersk teologisk tænkning. To-regimentslæren er af afgørende betydning for forståelsen af kristen skoledrift på luthersk grund.

Et kristent livs- og menneskesyn

Et barn er blevet til: et Guds under. Gud har været i aktion med sin skaberkraft. Han har villet dette barn, som det selvstændige, unikke individ, det er. Her ligger menneskets *arveadel* og værdighed gemt - og det uanset den menneskelige baggrund, som førte til barnets skabelse. Og her ligger menneskelivets mening gemt: At kende den Gud, der har skænket én livet, og at leve sammen med ham.

Mennesket blev skabt som medmenneske. Kærligheden konstituerer det menneskelige. Barnet lever i relationer og må her erfare kærlighed og opøves i kærlighed.

Og mennesket blev skabt som skaberværkets krone og herre: *Underlæg jer jorden...*

Verden er blevet betroet os, og vi må udforske og forbedre vores livsvilkår gennem kunst, videnskab, håndværk, landbrug, fiskeri osv.

Menneskeliv leves således i tre relationer: *Under* Gud i tro og lydighed - *ved siden af* medmennesket i kærlige, personlige relationer og i tjeneste i samfundet - og *over* naturen til nytte og glæde for os selv og andre. Gennem samspillet i disse tre relationer har mennesket mulighed for at blive sig selv og få et sundt syn på sig selv.

Men katastrofen indtraf: Mennesket afsatte Gud som sin Gud og skabte uorden i de menneskelige relationer og i naturen. *Arvesynden* er en realitet, som både har indflydelse på vores forståelse af børn og voksne og på vores forståelse af verden.

Gud bekæmper synden og dens konsekvenser på to måder: Han har en kortsigtet og en langsigtet strategi, som han benytter på én gang. Med den kortsigtede strategi arbejder Gud for at *dæmpe* det onde og glæde sine mennesker: Han sætter mennesker i gang med at bekæmpe det onde i enhver skikkelse: gennem sygdomsbekæmpelse, katastrofehjælp, indvinding af agerjord, rensning af drikkevand, konfliktmægling mellem ægtefæller og nationer, menneskekundskab, glæde ved musikken, opdragelse af børn... Det kalder vi Guds verdslige regimenter - eller hans almene styremåde. Her bruger han ethvert menneske uanset tro som sine tjenere. Gud bruger sin lov, for eksempel udfoldet i kærlighedsbudet og De ti Bud og nedfældet i menneskers samvittighed, til at dæmme

|||

op for det onde. Og han indsætter forældre, lærere, pædagoger og forskellige samfundsmæssige instanser med myndighed til at sætte ind over for nedbrydende adfærd og i stedet for fremme en god adfærd. Myndighederne inden for det verdslige regimente har dog ingen ret til at herske over menneskers samvittigheder. Der må ikke anvendes magt i forhold til menneskers tro og overbevisning.

Med den langsigtede strategi arbejder Gud for at *frelse* os fra det onde i os og omkring os. Syndefaldet indebærer, at vi som mennesker står under Guds vrede og dom og er på vej mod den endegyldige fortabelse. Men Gud vil noget andet: Han sendte Jesus, som gennem sin død og opstandelse sonede synden og overvandt døden og Djævelen. Han sendte Helligånden, som gennem ordet om Jesus i forkyndelse og sakramenter kan skabe troen i os, så vi får del i frelsen. Og han sender Jesus igen til det definitive opgør med Djævelen, synden og døden. På dommens dag skal menneskene oprejses fra de døde og stilles til regnskab for deres liv. Menneskets redning på denne dag er at høre sammen med Jesus. Hans død gælder som straf for vores synd, og hans retfærdighed er vores, så vi må gå fra dommen til livet. Da nyskaber Gud verden med dens oprindelige skønhed og balance, så livet igen kan udfolde sig, som Gud havde villet det fra begyndelsen. Guds strategi for at *frelse* os fra det onde, kalder vi for Guds åndelige regimente - eller hans åndelige styremåde. Her bruger Gud enhver, som tror på ham, som sine tjenere til at række ordet om Jesus videre til mennesker, så de kan frelses fra det onde. I det åndelige regi har Gud også kaldet ledere. Men disse har ingen ret til at betjene sig af magtmidler, det være sig fysiske eller psykiske. I det åndelige regimente råder kun Guds ord som autoritet, og derfor må der råde maksimal frihed til, at mennesker kan reagere efter egen samvittighed på ordets tiltale. Ledere i det åndelige regimente har ikke som åndelige ledere nogen myndighed i forhold til opgaver i det verdslige regimente. Som åndelige ledere er deres eneste opgave i forhold til magthaverne i det verdslige regi, at de kan forkynde Guds lov for dem. Og det kan de kun i samme omfang, som Guds vilje er åbenbaret i Bibelen. I nogle samfund kan det være påkrævet at minde myndighederne i det verdslige regimente om grænsen for deres magt: Grænsen går ved menneskers samvittigheder, tro og overbevisning. De åndelige ledere er samtidig kristne samfundsborgere, og som sådan kan de varetage opgaver i det verdslige regimente. Dette sker da ikke i kraft af deres åndelige lederskab, men i kraft af deres medborgerskab.

.....

Barnet har behov for livshjælp i alle tre relationer. Det må få lov at lære Gud at kende og at få mulighed for at udfolde og udvikle alt det gudskabte i sig i sin omgang med mennesker og omverdenen. Det må få lov at få åbnet så store dele af verden og dens muligheder og udfordringer som muligt. Og samtidig har barnet behov for hjælp til at få dæmpet det onde i sig og omkring sig, og få del i frelsen fra det onde.

Den kristne skole arbejder i begge regi: det almene/verdslige og det åndelige. Lærere og pædagoger tjener Gud ved at hjælpe eleverne til at udfolde og tilegne sig det sundt menneskelige og til at dæmpe det onde her i tiden gennem de almene fag, samværet og opdragelsen. Her kan der stilles krav, og om fornødent kan irettesættelser og sanktioner komme på tale. Og de ansatte tjener Gud ved at række Ordet om ham i forkyndelse og undervisning, så eleverne kan lære ham at kende og få del i frelsen for tid og evighed. Her kan der ikke stilles krav. Ordet må lyde i frihed til modtagelse eller forkastelse.

Begge regimente er Guds regimente, så i én forstand relaterer alt på en kristen skole til Gud. Men de to regimente smelter aldrig sammen i Luthers tænkning: Der må skelnes imellem dem, uden at de adskilles. De må sammenholdes uden at sammenblandes.

Der råder forskellige vilkår for de to regi. Først og fremmest har Gud åbenbaret frelsens indhold og tilegnelsen af frelsen - det, der vedrører det åndelige regimente - i Jesus og i Bibelen; mens langt hovedparten af det, vi som mennesker har brug for og glæde af at vide og kunne i det verdslige regimente, er lagt ind under menneskenes fornuft, følelse, intuition, skøn og vilje - med deraf følgende forskellige holdninger til mange spørgsmål. Kun de grundlæggende elementer i etikken og til forståelsen af livet er åbenbaret i Bibelen - men det er de så også. Det er blandt andet baggrunden for det lutherske slogan om de to regimente: De må ikke adskilles, og de må ikke sammenblandes.

En kristen skoles formål og indhold

En kristen (luthersk) skole vil derfor have et dobbelt formål, som udspringer af de to regimente:

- 1) At leve og tjene i denne verden
- 2) At tilegne sig og leve i frelsen

Begge dele af det dobbelte formål har med Gud at gøre. Gud ønsker at overøse os med sin kærlighed både i det almenmenneskelige liv og gennem frelsens mange gaver. Og

|||||

Om skolens indhold; Det kristne fylder lidt, men godt.

han ønsker, at vi skal tjene ham både ved at tjene vores medmennesker i hverdagslivet, og gennem bøn, lovsang, diakoni, mission mv. Alligevel er der en klar pointe i at lade de to formål stå mere uformidlet ved siden af hinanden, ligesom også Luther lod de to regimenter stå mere løst ved siden af hinanden. Som vist ovenfor, råder der forskellige vilkår for det åndelige og det verdslige regimente, og ønsker man at tage vare på denne forskel, vil det få tydelig indflydelse på skolens virke.

Indholdet i en kristen skole kan samles i to grupper: Guds ord og hele det almenmenneskelige liv. Kristendomsundervisningen og forkyndende samvær vil have Guds ord som sit centrale indhold, mens skolens øvrige fag søger at dække det almene liv ind.

Hvordan kan da balancen mellem det specifikt kristne og det almene på skolen beskrives? Det kan måske formuleres således: Det kristne fylder *lidt, men godt*. *Kvantitativt* fylder kristentroen lidt i skolens hverdag. Men *kvalitativt* fylder den godt. En kristen skole ønsker at have Guds ord som centrum og forståelseshorisont.

Ansvar for barnets opvækst

Ansvar for barnets opvækst er et spørgsmål om *mandat*. Hvem har mandatet, det vil sige retten og pligten til at tage vare på barnet, og hvem skylder barnet at respektere og rette sig efter? Svaret på dette er sammensat:

Forældrenes mandat: Forældremandatet er det grundlæggende mandat. Gud har betroet sine menneskebørn i forældres hænder. Det primære opdragermandat ligger derfor hos forældrene. Det kan både begrundes teologisk og naturretsligt. Det er et væsentligt anliggende for menneskerettighederne at fremhæve forældremandatet og tage en række praktiske konsekvenser af dette. Også i den danske grundlov står dette stærkt. Forældrene har ret til at vælge barnets livssynsmæssige og religiøse opdragelse. Forældrene kan vælge at inddrage andre instanser i barnets opvækst og dermed delegerer noget af deres ansvar ud til disse: samfundet og menigheden. En sådan uddelegering af myndighed ophæver ikke, at forældrene fortsat står med det primære opdragermandat.

Samfundets mandat: Når det gælder ansvaret for børnene, har samfundet først og fremmest pligt til at støtte forældrene og give dem gode muligheder for at opdrage deres børn

Fælles ansvar; En skole får sit mandat til at undervise og opdrage barnet fra forældrene.

I overensstemmelse med deres overbevisning. Dernæst har samfundet også fået et selvstændigt mandat, som indebærer, at samfundet må sikre barnet et vist mål af omsorg, pleje og undervisning, hvilket indebærer muligheden for at stille krav til forældrene (som for eksempel 9 års undervisningspligt og ingen vold mod børn), og gribe ind med støt-teforanstaltninger, hvis forældrene ikke magter opgaven. I alleryderste konsekvens kan samfundet opgive at støtte forældrene og i stedet tvangsfjerne et barn og endog fratage forældrene forældremyndigheden, hvis hensynet til barnet kræver det. Barnets tarv står over forældremyndigheden, men staten må ikke definere barnets tarv så omfattende, at det fratager forældrene deres ret til at vælge barnets livssynsmæssige opdragelse.

Menighedens mandat: Også menighedens første opgave i relation til ansvaret for børnene er at støtte forældrene i deres opgave. Dernæst har også den kristne kirke fået et selvstændigt mandat i missions- og dåbsbefalingen (Matt 28,19-20). At den også retter sig mod børn, ses af Jesu formaning: Lad de små børn komme til mig! Menighedens mandat overtrumfer ikke forældrenes mandat (som statens i yderste tilfælde kan nødsages til). Derfor kan menigheden kun døbe og oplære børn på baggrund af forældrenes ønske om eller accept af det. Hvis forældrene har ladet deres børn døbe, har de forpligtet sig til, at barnet skal oplæres. Det kan menigheden hjælpe forældrene med. Menigheden har dog kun Ordet som myndighed og ingen ydre magtmidler og kan derfor ikke tvinge forældre til at lade deres barn få den dåbsoplæring, som det har krav på.

En kristen skoles mandat

En skoles mandat er afledt fra de øvrige mandathavere: En skole får sit mandat til at undervise og opdrage barnet fra forældrene, fordi de er de primære mandathavere, der har valgt skolen som medarbejder. Og skolen får sit mandat fra samfundet, fordi samfundet har nogle krav til børns undervisning, som en skole skal løfte, så undervisningspligten kan opfyldes på skolen. En kristen skole får derudover også sit mandat fra menigheden (i generel betydning) til at varetage noget af børnenes dåbsoplæring. Skolens daglige virke hviler endvidere på det mandat, som skolens grundlæggere og evt. senere bestyrelser har nedfældet i skolens vedtægter.

Desuden forudsætter kristen skoledrift en ansvarlig bestyrelse, som fastlægger rammer-

.....

ne om den daglige skoledrift, for eksempel ved at vedtage læseplaner, timefordelingsplan mv. og ansætte og bemyndige leder og lærere til at omsætte planerne til konkret praksis på baggrund af deres personlige og faglige kompetencer. Skolens leder og lærere må have råderum til at administrere de vedtagne vedtægter og læseplaner efter bedste faglige og pædagogiske overbevisning.

Skolen og forældrene

Som konsekvens af, at skolen har fået tildelt mandat fra forældrene, må skolens bestyrelse og ansatte være sig bevidst, at de er forældrenes medarbejdere på barnets opvækst. Det betyder, at skolen må søge at fremme et godt skole/hjem-samarbejde om det enkelte barn, om den enkelte klasse og om skolens helhed. På den anden side må forældrenes valg af skole følges op af en grundlæggende tillid til skolen, som fremmer skolens arbejde for barnet. I yderste konsekvens har forældrene ingen andre rettigheder end at vælge skolen til eller fra. I praksis kan man i de fleste tilfælde nå langt i et samarbejde mellem skole og hjem, hvor man gensidigt respekterer hinandens mandat, hvor man lytter til hinanden, og hvor man i et samarbejde søger at give barnet den bedste skolegang.

Skolen og samfundet

Som konsekvens af, at skolen har fået tildelt mandat fra samfundet, må skolen varetage sin opgave i respekt for de bestemmelser, som samfundet giver for skolen og med henblik på at ruste børnene til et liv som aktive og ansvarlige medborgere i samfundet. Det indebærer ikke en servil lydighed over for samfundet, men et vågent og kritisk engagement. Skolen kan være med til at værne om demokratiet i samfundet ved at give stemme til frihedssynet: frihed for samvittighederne, for tro og overbevisning. Og skolen kan til stadighed være med til at gøre forældreretten gældende i samfundet.

Skolen og menighederne

Som konsekvens af, at skolen er gået ind i opgaven med børnenes dåbsopklæring, har skolen fået tildelt mandat fra den kristne menighed. Der kan være tale om kirken i mere generel forstand eller i form af en eller flere konkrete menigheder, som oprindeligt stod

|||

bag etableringen af skolen. Derfor kan det være hensigtsmæssigt, om skolen relaterer til menigheden i en afklaring af arbejdsfordeling og evt. mulige samarbejdsrelationer om dåbsoplæringen. Det kan ske på landsplan og på et principielt niveau, og det kan ske på et lokalt og konkret niveau.

Da mandatet fra menigheden kun handler om det åndelige regimente - nemlig dåbsoplæringen - er det principielt set sundt, at en menighedsledelse som åndelig ledelse ikke er for tæt på skolens daglige virke. Der er så meget verdsligt regimente i skolens liv, at det kalder på en egen ledelse. Dansk skolelovgivning udelukker, at en menighed har direkte indflydelse på en skoles liv, så for tætte bånd mellem menighed og skole er ikke en aktuell fare.

I et senere afsnit vil vi se på de positive muligheder, der ligger i relationen mellem en kristen skole og en kristen menighed.

Skolen og barnet

Den første konsekvens af skolens mandat er, at barnet må respektere de ansatte på skolen og deres myndighed over barnet. Det betyder, at barnet må indordne sig under skolens regler og de ansattes anvisninger - ikke i blind lydighed, men i seende. Og gerne med afprøvning af reglers og anvisningers rimelighed, eventuelt et arbejde på at ændre disse og gerne med indsigt mod det, man fortsat oplever urimeligt. Men samtidig må eleven acceptere de ansattes myndighed og derfor følge anvisningerne, så længe forældrene vælger, at barnet skal gå på den skole.

Samtidig står barnet over for sine mandathavere med krav på *respekt*, fordi det er Guds skabning og som sådan har samme værdi som voksne. Og barnet står over for mandathaverne med krav på *omsorg*, så de tager deres opdrageransvar på sig og tager vare på barnet, herunder at de udøver deres myndighed på en måde, så de handler til barnets bedste - efter bedste overbevisning og formåen - i alt, hvad de stiller af krav og giver af hjælp, støtte, vejledning og eventuelle sanktioner. Og barnet står over for mandathaverne med krav på, at de *udøver deres opdragelsesmyndighed med henblik på barnets frihed*, så de langsomt afvikler myndigheden og giver barnet ansvar, indtil det er vokset op til fuld selvstændighed.

III: Hovedlinjer i kristen skoledrift

.....

En skole får først og fremmest sin identitet fra de mennesker, der har en dagligdag sammen på skolen. Samfundets krav til skolen, bestyrelsens læseplaner, mobbeberedskab, sorgplan og så videre møder eleverne i dagligdagen gennem de ansattes virke. Og mindst lige så effektiv som den planlagte læring, er den læring, som sker gennem de ansattes forbilledfunktion og det lærings- og kammeratskabsmiljø, som lærerne er ansvarlige for. Derfor er de ansatte afgørende for den kristne skoles identitet. I dem vil eleverne kunne se menneskelivet og kristenlivet personificeret i forskellige mennesketyper med forskellige interesser og faglige kompetencer: indadvendte og udadvendte typer, naturfaglige nørdere og naturelskere, farverige kunstnere, "sportsidioter" og it-freaks, mennesker dybt optaget af den menneskelige eksistens og/eller af politiske og samfundsmæssige forhold. Eleverne har brug for at spejle sig i mange forskellige mennesker, der hver for sig personificerer et kristent menneskeliv.

Lærerpersonelet er på ny kommet i fokus med begreber som for eksempel "den autentiske lærer" og "mentoring". Lærerens vigtigste undervisningsredskab er hende/ham selv.

Og netop fordi den ansattes person er så afgørende, står og falder en kristen skole med, om den kan ansætte ledere, lærere og pædagoger, der deler skolens grundlag. Der er lovgivningsmæssig mulighed for at ansætte i overensstemmelse med skolens grundlag. Foreningen af Kristne Friskoler / Skoleforeningen har udarbejdet et forståelsespapir, der

Forbilleder; Eleverne har brug for at spejle sig i mange forskellige mennesker, der hver for sig personificerer et kristent menneskeliv.

nærmere udfolder, hvad dette kan indebære for den ansatte. Hovedparten af de kristne friskoler vælger at udlevere dette forståelsespapir i forbindelse med ansættelsen. Det er op til den enkelte skole at definere, hvor bredt eller hvor snævert skolens kristne grundlag skal forstås i læremæssige og etiske spørgsmål, og om det er nok, at lærerne på visse punkter udviser loyalitet, og på hvilke punkter de skal være i overensstemmelse med skolens grundlag.

Hvad der gælder lærere og pædagoger, gælder i endnu højere grad lederne. Her vælger nogle skoler skærpede krav til en leder. Samtidig vælger nogle skoler at slække på kravene til det ikke-pædagogiske personale, da deres primære arbejde ikke relaterer til eleverne. Alligevel kan netop *de* få betydning for nogle af eleverne - netop qua deres anderledes funktioner på skolen, hvorved de kan blive betydningsfulde rollemodeller for nogle elever.

Lærerne og pædagogerne er skolens vigtigste ressource. Det er derfor også det område, som kristen skoledrift er helt afhængig af: Der må være kristne, der uddanner sig til lærere, og kristne, som uddanner sig til pædagoger. Og de må fortsat dygtiggøres til arbejdet, fagligt og pædagogisk. For at opnå det, er det blandt andet nødvendigt, at der til stadighed arbejdes med kristentroens betydning for skolens samlede virke, så lærere og pædagoger også dygtiggøres på dén led.

At være ansat som lærer eller pædagog på en kristen skole indebærer et kald. Ledelsen giver ved ansættelsen læreren eller pædagogen et kald til at virke på skolen og dermed opbakning og støtte til arbejdet. Og læreren og pædagogen må samtidig vide sig kaldet af Gud til opgaven: Jeg er her, fordi Gud vil have mig her. Han ønsker, at jeg skal tjene børnene gennem mit arbejde. Dette dobbelte kald kan fungere som en støtte og inspiration for den ansatte og indebærer også, at den ansatte kan henvende sig til både Gud og ledelsen, når man støder på vanskeligheder i arbejdet. Kaldet gælder det konkrete indhold i ansættelsen og ikke noget udefinerbart ekstra i forhold til opgaverne i ansættelsen. Kaldet gælder en kortere eller længere periode i ens liv, hvorefter der kan banes vej for nye kald.

Lærerjobbet er under stærkt pres fra mange forskelligartede krav. Derfor er det vigtigt, at der til stadighed arbejdes på en anstændig personalepolitik, der optimerer lærernes muligheder for at virke til elevernes bedste.

De almene fag

Verden skal åbnes for eleverne. I alle dens facetter - i takt med at eleverne bliver modne for det. I al dens skønhed og gru. Og i alle dens muligheder og umuligheder. Elevernes potentiale skal have udviklingsmuligheder i en social ramme, hvor individ og fællesskab holder hinanden oppe i en frugtbar spænding. Det er fagenes opgave.

Skolens indhold og metoder er ikke givet én gang for alle. Det må stadig overvejes, hvilke fagområder skolen skal dække: Hører svømning og psykologi med eller ej? Skal vi have mange fag, for eksempel geografi, biologi, fysik og kemi, eller skal vi samle flere eller færre af fagene i større puljer? Hvad skal det enkelte fagområde i skolens liv fylde? Hvad skal balancen mellem metoder og stof være i det enkelte fag? Hvor store individuelle hensyn skal vi tage, og hvor højt skal vi prioritere hensynet til fællesskabet?

Her gives ingen færdige, kristelige svar. Ud fra det kristne menneskesyn kan man sige, at noget er vigtigt, men vi kan ikke sige, om det er skolens opgave, eller om kommunens fritidstilbud, kirken eller hjemmet selv må løfte opgaven. Og man kan heller ikke veje tingene op mod hinanden og med kristelig éntydighed afgøre balancen mellem humanistiske, praktisk/musiske og naturvidenskabelige fag. Vi kan kun som kristne sige, at alle er vigtige. Og på samme måde må vi sige, at personlige, faglige og sociale færdigheder alle er vigtige - uden at vi derfor nødvendigvis kan blive enige om, hvordan skolen skal vægte dem i forhold til hinanden. Derfor kan der være stor forskel på kristnes visioner for en kristen skole.

Alligevel har kristentroen med undervisningen i de almene fag at gøre. Først og fremmest sætter kristentroen os i gang med at engagere os i dem. Verden er Jo Guds verden, hvor vi er sat til at leve. Dernæst er dele af stoffet i fagene bærere af livssynselementer og etiske aspekter. Her kan kristentroen bidrage med aspekter til forståelse af, hvordan verden hænger sammen, og hvordan vi skal leve i den. Det betyder også, at kristentroen kan udgøre et kritisk korrektiv til noget af det, vi møder i fagene. Det betyder ikke, at eleverne skal møde en censureret og kristelliggjort udgave af verden. Tværtimod. Fagene bæres af deres egen saglighed: Eleverne skal få lov at møde verden med de aspekter af den og de perspektiver på den, som de enkelte fag rummer, og gå i klinch med dem. I dette møde kan eleverne få brug for hjælp til at af-ideologisere noget fagligt stof (en novelle, en avis-artikel, en fagbog ...) og få elementer til en forståelse af verden og en måde at leve i den

på, som er i overensstemmelse med kristentroen.

Foreningen af Kristne Friskoler har et stort læseplansarbejde i gang, hvor man blandt andet arbejder med at udrede fagenes direkte eller indirekte relationer til kristentroen. De almene fag har helt overvejende deres begrundelse i det verdslige regimente. Men også i Guds riges arbejde er der brug for, at mennesker kan læse, lytte, skrive, tale, synge, regne, skabe kunst osv.

Kristendomskundskab

Faget kristendomskundskab (eller den fagrække som tilsammen udgør kristendoms-kundskab på nogle efterskoler) har helt overvejende sin begrundelse i det åndelige regi-mente. Børnene må møde Guds ord, så de har mulighed for at tro og vokse i troen og livet med Gud. I folkeskolen frem til 1975 var kristendomsundervisningen kirkens dåbsoplæ-ning. De kristne skoler har langt på vej overtaget en sådan opgave med kristendomsfaget. Vi kan ikke stå i en sammenhæng, der praktiserer barnedåb, uden også at give tilbud om dåbsoplæring. Folkekirken har med indførelsen af minikonfirmand-tilbudet gjort et første skridt i retning af at udbygge sin dåbsoplæring. De kristne organisationer, herun-der LM, har en væsentligt grundigere oplæring af børnene, men har – så vidt vides - ikke forholdt sig til spørgsmålet om den samlede dåbsoplæring af børnene, for eksempel i relation til om de virker i et område, hvor der er kristne skoler eller ej. For børn, der ikke er døbt, kan skolens undervisning virke til tro, der så peger frem mod dåben. Hvis barnet ønsker at døbes, kan dette ske, når forældrene siger ja til det, eller når barnet har nået den religiøse myndighedsalder.

I skolen har oplæringen nogle særlige muligheder, da den her fungerer i et samspil med de almene fag og med morgensamlingen. Samspillet med de øvrige fag giver faget mulighed for at satse på viden og færdigheder i et omfang, som kunne virke fremmed i en menighedssammenhæng. Samspillet med morgensamlingen i skolen giver også faget mulighed for at satse på *undervisningen* som formidlingsform og i højere grad overlade *forkyndelsen* til morgensamlingen (se senere). Ingen af disse muligheder er dog et "must". Den enkelte skole kan vælge sit kristendomsfag, som den finder bedst. Og på nogle efterskoler har man valgt en række forskellige fag eller samvær, hvoraf nogle er mere forkyndende, mens andre er mere undervisende.

Om kristendomsundervisning; Børnene må møde Guds ord, så de har mulighed for at tro og vokse i troen og livet med Gud.

Som undervisning kan faget gøre brug af alle skolens faglige metoder til et mangeartet møde med det bibelske stof: bibelhistorien og de læremæssige, etiske og poetiske afsnit i Bibelen. Som Guds åbenbaring er Bibelen fagets centrale indhold sammen med kristen tro og etik, der sammenfatter det bibelske indhold. Men også stoffets virkningshistorie kan finde plads i undervisningen: kirkehistorien, folkekirken og organisationerne, kirkesamfund, salmer, kunst, kristendommens betydning for kultur og samfund mm. Disse områder kan dels inddrages som indfaldsvinkler til det centrale faglige stof, og dels kan de fungere som selvstændige stofområder. Fremmede religioner og andre livssyn er ikke kristendomsfagligt stof, men der kan være andre gode grunde til at placere undervisningen i disse stofområder i kristendomsfaget.

Selv om faget har sin primære begrundelse i det åndelige regimente, har det også en funktion i det almene: Kristendommen er en kulturfaktor i vesten, og kirken og kristne organisationer udgør væsentlige elementer i samfundet. Kristentroen har også vigtige bidrag til livssynsmæssige og etiske debatter i samfundet. Disse aspekter ved faget begrunder, at også folkeskolen har et kristendomsfag. Fra 2007 har folkeskolen indført afgangsprøve i kristendomsfaget. Den enkelte frie skole kan vælge at føre eleverne til prøve i faget eller at bede sig fritaget fra det, så eleverne i stedet skal op i et andet fag. Prøven er mundtlig og forudsætter, at eleverne er i stand til at redegøre for en række forhold i kristendommen (herunder kristendommens virkningshistorie i vores kultur og samfund) og kunne sammenligne dem med en eller flere andre religioners eller livsopfattelsers syn på de pågældende emner. Eleverne skal også prøves i evnen til at drøfte emnerne og begrunde en stillingtagen. På den måde kan prøven måske styrke noget positivt i undervisningen. Samtidig kan den direkte trosoplæring i faget måske blive trængt af prøvekravene, men det behøver ikke nødvendigvis at gå sådan. Blot det faktum, at kristne skoler ofte har op mod det dobbelte antal lektioner til rådighed for faget sammenlignet med folkeskolen, kan give plads for flere aspekter i faget. Inddragelsen af tværfagligt samarbejde kan også få betydning for, om trosoplæringsaspektet fortsat får den plads, som skolen ønsker, i kristendomsfaget.

Det er imidlertid også et spørgsmål, hvordan karaktergivning og prøve i et fag, som i væsentlig grad har eksistentiel karakter, vil påvirke eleverne. Også dette må gennemtænkes. Og endelig er det et spørgsmål, om folkeskolens fag på et tidspunkt bliver præget af

Maksimal frihed; Det skal være tydeligt for eleverne, at det er op til dem, hvad de gør med forkyndelsen.

fremmede ideologier i en grad, der gør det meningsløst at føre eleverne til prøve i faget. Nogle vil mene, at situationen allerede nu er sådan, og vælger derfor at få dispensation fra prøven. Der forventes ændringer i faget i nærmeste fremtid.

Den nye prøvemulighed vil under alle omstændigheder udfordre kristendomsfaget på de kristne skoler og skabe langt større berøringsflade mellem nogle af skolernes kristendomsfag og folkeskolens kristendomsfag.

Forkyndelse

I al god undervisning og samvær med børn finder der formidling af værdier sted, som bæres af et engagement af den voksne formidler. Sådan er det, og sådan skal det være. Men det stiller også krav til den voksne om, at formidlingen sker med respekt for barnets integritet. Jo vigtigere en sag er for de voksne og jo mere engageret den voksne er i at formidle en sag til børnene, jo større opmærksomhed må der være på respekten for barnet. Dette gælder i alle fag og samvær, og det gælder for alle værdier, man søger at formidle til barnet.

På en kristen skole er der sat samvær af til egentlig forkyndelse for eleverne. På friskolerne handler det primært om morgensamlingen, på efterskolerne er der også andre forkyndende samvær, idet skolerne jo langt på vej også fungerer som hjem og menighed for eleverne i det/de år, de er på skolen.

I forkyndelsen kan Guds Ord tilsiges eleven. Den udfordring og proklamation, som det bibelske budskab rummer, kan rækkes eksplicit til eleverne. Læreren kan stille sig bag Ordet og række det videre til eleverne. I forkyndelsessamværet kan man besvare udfordringen med sang, bøn og bekendelse (hvis for eksempel trosbekendelsen bruges).

I forkyndelsen berøres de dybeste emner i menneskelivet. Og de formidles direkte, og der lægges op til en respons (Dog oftest i kollektiv form: Man synger sammen, og man beder Fadervor i kor). Det kalder på maksimal frihed for eleverne. Det skal være tydeligt for dem, at det er op til dem, hvad de gør med forkyndelsen. En skole kan kræve deltagelse i samlingen, og skolen må kræve ro og respekt om det, der foregår; men skolen må aldrig overskride elevens urørlighedszone og kræve modtagelse af forkyndelsen eller indsigte i, hvordan eleven forholder sig til det forkyndte. Forkyndelsen kræver en atmosfære af frihed. Og den atmosfære kan fra tid til anden for de større elever understøttes af, at det

.....

eksplicit nævnes, at eleven er fri til at vælge at være *deltager* i eller *lagttager af* samværet. I det åndelige regi ville overtalelse eller pres være på frontal kollisionskurs i forhold til evangeliets frihed.

Gennem skolens formidling af Ordet fødes troen i nogle børns liv. Det er vigtigt, at forældre ved indskrivningen af barnet har forholdt sig til spørgsmålet, om de vil kunne acceptere, hvis skolegangen får en sådan betydning for deres barn.

For skolen er det vigtigt, at der findes tilbud til børn og unge i lokale menigheder. Skolen kan ikke på sigt fungere som barnets kristne fællesskab, men må henvise til en menighed. Enkelte gange sker det, at en elev kommer i klemme, fordi troen har fået betydning for ham/hende, og eleven måske ønsker at være en del af en junior- eller ungdomskreds - mens forældrene ikke ønsker det. Her har skolen et ansvar, som kan føre til samtaler såvel med eleven, som med forældrene.

Nogle skoler har valgt at tilbyde kristendomskurser for forældrene, så de bedre kan følge med i, hvad deres børn møder på skolen, og også selv får en chance for at få del i troen. Sådanne kurser kan udbydes i samarbejde med en lokal menighed.

Opdragelse og skolemiljø

Det enkelte barns personlige dannelse er en del af skolens opgave. En del af undervisningsstoffet sigter i særlig grad på elevernes personlige udvikling, såsom litteratur, musik, etiske drøftelser mv. Samtidig er elevens måde at fungere på i skolen afgørende for dets egen indlæring – og for kammeraternes muligheder for indlæring. Hjemmet har nok ansvar for at lære barnet god opførsel, men skolen kommer ikke uden om en opdragende funktion: at lære eleverne at komme ind til time efter frikvarteret; ikke at afbryde den, der har ordet i en klassesamtale; at gå efter sagen og ikke efter personen i en diskussion; at bruge jeg-budskaber i en konfliktløsning, osv. osv. Dette er ikke fremmed for skolens opgave, men kan forstås som en del af opgaven med at ruste eleverne til et liv sammen med andre mennesker i familien, på arbejdspladsen, i nærmiljøet, i organisationer og i samfundet.

Det er ikke muligt at give en fast regel for arbejdsdelingen mellem hjem og skole i denne opgave. At det hører til begge steder i et eller andet omfang og i et samarbejde, må være en rimelig konsekvens af situationen for skolerne i dagens Danmark.

Kristentroen har også noget at byde ind med i disse spørgsmål. Begreber som omsorg,

|||

Plads til diskussion
for elevernes selvstændige
ningsdannelse, at
at de er på vej. Det
at stille spørgsmål
skolen anser for sa

on; Det er vigtigt
stændige hold-
t der er plads til,
et må være legalt
al til alt det, som
sandt og vigtigt.

En gave og en opgave; De kristne skoler bliver også søgt af forældre til børn med særlige behov.

næstekærlighed og respekt springer ud af det kristne menneskesyn (som dog ikke er alene om sådanne begreber). Og tryghed er et grundlæggende begreb for et miljø, hvor disse ting råder. Også her søger lærerne at gå foran i at forme skolens miljø og være forbilleder i at håndtere konflikter og uenigheder. Som hovedregel vil sådanne situationer håndteres på helt almenmenneskelige præmisser. I særlige tilfælde kan en lærer vurdere, at en samtale med en enkeltelev eller en gruppe af elever kan få sjælesørgerisk karakter. Men da må det ske med klar bevidsthed om, at læreren nu træder ud af opdragerrollen og ind i sjælesorgen med de spilleregler, der gælder der. Det vil hyppigere falde naturligt på en efterskole end på en friskole, og hyppigere i en SFO end i skoleafdelingen på en friskole. På en livssynsskole som en kristen skole er det vigtigt, at der arbejdes med at skabe et miljø, der på en gang er trygt og åbent. Mødet med anderledes troende og tænkende må foregå i respekt – både når det sker i klasseværelset eleverne imellem, og når man drøfter religioner, livssyn og etiske holdninger, som ikke er repræsenteret blandt eleverne. Eleverne må lære, at man kan være rygende uenige og alligevel få en konstruktiv samtale, som afklarer de forskellige holdninger, og som måske også flytter noget hos en selv og/eller hos den anden. Og eleverne må lære, at man kan respektere et andet menneske, selv om man finder dets holdninger forkerte og forkastelige.

Det er vigtigt for elevernes selvstændige holdningsdannelse, at der er plads til, at de er på vej. Det må være legalt at stille spørgsmål til alt det, som skolen anser for sandt og vigtigt; at børe sig fast i en diskussion for at få sagen bedst muligt belyst; at afprøve forskellige argumenter, uden at man er afklaret i, om man selv synes, at de holder osv. Skolen må søge at skabe et trygt miljø, hvor der ikke er tvivl om, at der findes noget sandt og urokkeligt, og hvor hele den kaotiske verden ikke lukkes ind på én gang – men hvor skolen samtidig undgår at isolere børnene. Skolen må være åben over for samfundet og en integreret del af det samfund, den er sat til at tjene.

Netop det trygge miljø er et argument for mange forældre for at vælge en kristen skole. De kristne skoler bliver derfor også søgt af forældre til børn med særlige behov. Det er en gave og en opgave at kunne tage imod sådanne. Og det kræver visdom at gennemskue, hvor mange elever med særlige behov en klasse og en skole kan rumme. Nogle efterskoler er indrettet med henblik på at tage vare på elever med særlige behov .

På den kristne skole er der større chance end i folkeskolen for, at barnet også får kristne

relsesarbejdet og også se det som en del af sin tjeneste.

- Menighederne kan være med til at kalde mennesker til at uddanne sig som lærere og pædagoger. De kristne skoler er afhængige af at kunne ansætte fagligt og pædagogisk dygtige kristne lærere og pædagoger.
- Oplever menighederne et nært forhold til skolen, er det et nærliggende valg at sende sine børn til den og være aktiv som forældre til gavn for skolens udvikling som kristen skole.

Hvad kan berettige kristne skoler til en at få en sådan opmærksomhed fra menighederne - og her konkret fra LM?

- Det handler om at støtte LM'ernes børn og mange andre børn i Danmark til at få en god opvækst, der ruster dem til livet alment og kristeligt. Det kan man kalde for en kultur-diakonal begrundelse.
- Og det handler om, at den kristne skole er et mødested for mennesker med forskellige relationer til den kristne tro, og hvor evangeliet lyder for både børn og forældre.

Den første begrundelse har ikke direkte tilknytning til LM som organisation, men snarere til LM som netværk for kristne forældre og ansvarlige kristne samfundsborgere. Den anden begrundelse svarer til LM's formål. Gennem de kristne skoler mødes mennesker med evangeliet gennem et kortere eller længere skoleforløb, og her kan kristentroen udfolde sig i et samspil med det helt almindelige menneskeliv og dets udfordringer i hverdagen. En helt unik mulighed!

I nære forhold vil der let opstå konflikter og interesse modsætninger. Det kan også ske mellem menighed og skole. I den situation er der to ting at sige: 1) Der er ingen tvivl om kompetencen: Den kristne skole er selvstændig med egen myndighed. Det må respekteres af menigheden. 2) Skolen vil have gavn af at forvalte sin selvstændighed med udstrakt hensyntagen til det gode forhold til menighederne, da dette forhold er væsentligt for skolens trivsel på sigt.

Det kan også ske, at konflikter det ene sted sætter spor det andet sted. Det er ulykkeligt, og konflikten må søges inddæmmet og løst. En sådan situation er næppe anderledes,

.....

end når for eksempel en arbejdsconflikt i en by præger byens folkeskoleklasser, hvor der sidder børn af både arbejdsgivere og arbejdstagere og af folk, der holder med den ene eller den anden part. Det giver helt særlige udfordringer til lærerne om at skabe et miljø, hvor der er plads til forskellige holdninger. Tilsvarende oplever man også, at en konflikt på en skole spreder sig i lokalsamfundet. Der gives ingen nære relationer med alle deres positive muligheder, uden at mulighederne for vanskeligheder også er til stede og må håndteres efterhånden, som de dukker op.

Noget tilsvarende gælder også for skolen som kristen arbejdsplads. Som kristen arbejdsplads kan de ansatte virke i både det åndelige og det verdslige regi over for eleverne. De ansatte vil ofte have et fællesskab med hinanden og med bestyrelsen om nogle visioner, og de vil ofte have en fælles forståelse på nogle afgørende områder. Men derfor vil der alligevel fra tid til anden opstå interesse modsætninger mellem forskellige parter på en kristen skole. Det kan gøre så meget mere ondt, hvis parterne så også mødes i menigheden. Men som arbejdsplads fungerer en kristen skole primært inden for det verdslige regi og må benytte sig af de ordninger for, hvordan interesse modsætninger håndteres, som findes her.

IV: Udfordringer i forlængelse af denne redegørelse

.....

Vi vil gerne her til sidst pege på nogle udfordringer, hvor LM eller LM'ere kan bidrage til – i samarbejde med andre – at løfte opgaverne:

- At arbejde for bevarelse af de demokratiske mindretalsrettigheder, der sikrer religiøse og livssynsmæssige mindretal gode betingelser for gennem skoledrift at opdrage deres børn i overensstemmelse med deres religiøse overbevisning med de livssynsmæssige og etiske implikationer, det indebærer.
- At arbejde på fortsat kaldelse og dygtiggørelse af kristne lærere og pædagoger.
- At være med til at skabe baggrund for undervisningen på skolerne gennem solidt videnskabeligt arbejde inden for de forskellige skolefag og pædagogikken, samt udarbejdelse af materiale til brug for lærerne og eleverne.
- At gennemtænke, hvordan LM kan støtte de LM-forældre, der ikke benytter en kristen friskole på grund af bopæl eller særlige forhold ved skolen eller barnet. Kan menighedens støtte til forældrene udbygges gennem kurser, foredrag og udgivelser til børn og forældre? Kan LM Kids' arbejde udbygges sådanne steder?
- At gennemtænke, hvordan den kristne skole, den kristne menighed og det kristne hjem bedst samarbejder og fordeler opgaverne med den kristne oplæring dér, hvor alle tre elementer findes i barnets liv.
- Der kunne også tænkes i at give en håndsækning til folk, der vælger at satse på folke-

skolen som forældre, lærere eller politikere.

- Og så kunne det være spændende at gennemføre undersøgelser af kristne unge og deres oplevelser med at gå på henholdsvis folkeskole og kristen friskole, ligesom der også kunne gennemføres yderligere undersøgelser af de kristne efterskolars betydning. Det kunne kaste nyt lys ind over udfordringerne for forældre, børn og lærere i de forskellige skoleformer.

Carsten Hjorth Pedersen: *Påvirkning med respekt*, Gyldendal 2007

Agne Norlander: *Bibelens syn på mennesket*, Kristent Pædagogisk Forlag 1994

Ole Øystese: *Hvem har retten til at opdrage vore børn?* LFKF 1973

LM har ét formål: "Foreningens formål er at virke for evangeliets fremme gennem en samlet og ordnet anvendelse af de kræfter og gaver, som Gud giver."

Men på kristne skoler går det meste af tiden med, at eleverne lærer om brøkregning, sprog, elektricitet, økologi, litteratur og 2. verdenskrig, og forhåbentligt lærer de også at behandle deres kammerater og skolesager godt. Og så går en væsentlig mindre del af tiden med kristendomskundskab og forkyndelse.

En kristen skole har nemlig to formål: At udruste til livet i denne verden og at udruste til livet med Gud.